

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA AL PLA DE PALAU, 20-21
CARRER DE LA REINA CRISTINA, 8-14 (BARCELONA)**

(Data de la intervenció: del 5 al 23 d'agost de 2013)

Núm Exp. DGPC: 10.108

Codi: 057/13

Direcció: Lluís Juan Gonzàlez

Barcelona, Juliol de 2015

Índex

Fitxa tècnica-----	3
1. Introducció -----	4
2. Situació geogràfica-----	5
3. Context històric i antecedents arqueològics -----	7
4. Motius i objectius de la intervenció -----	15
5. Mètode de treball -----	16
6. Descripció dels treballs realitzats -----	17
7. Conclusions-----	18
8. Bibliografia -----	19

ANEXES

Fitxes estratigràfiques

Planimetria

Documentació fotogràfica

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Pla de Palau, 20-21, Carrer de la Reina Cristina, 8-14 (CODI 057/13)
UBICACIÓ	Barri de la Ribera Districte de Ciutat Vella, Barcelona
COORDENADES UTM UTM 31N / ETRS89	X: 431727 Y: 4581526,5 Z: 5,3 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	Del 5 al 23 d'agost del 2013
PROMOTOR	FECSA-ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Lluís Joan Gonzàlez, arqueòleg director

1. Introducció

La intervenció arqueològica de la qual tracta la present memòria arqueològica, ha afectat el Pla de Palau i el carrer de la Reina Cristina, tots ells dins del barri de la Ribera, al districte de Ciutat Vella de Barcelona; les tasques s'han dut a terme davant la necessitat per part de l'empresa FECSA-ENDESA, d'obrir una rasa en el subsòl per instal·lar les conduccions indispensables per allotjar una nova línia elèctrica de mitja tensió que ha de permetre el subministrament per a un nou hotel situat al núm. 8-10 del carrer de la Reina Cristina.

Donat que l'indret es troba en una zona d'interès arqueològic i alt valor històric, s'ha considerat oportuna la realització d'un Projecte (codi 057/13) coordinat pel Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona, i encarregant-ne la gestió arqueològica a l'empresa **ATICS, S.L.** La direcció tècnica ha estat duta a terme per l'arqueòleg **Lluís Joan i Gonzàlez**.

Tots els treballs han estat duts a terme entre els dies 5 i 23 d'agost de 2013.

2. Situació geogràfica

Com ja hem dit a l'apartat anterior, la intervenció arqueològica s'ha realitzat al Pla de Palau, al barri de la Ribera, dins el districte de Ciutat Vella de Barcelona. El terme municipal de la ciutat es troba conformat per la plana que delimiten pel S i pel N respectivament, els rius Llobregat i Besòs, amb els seus respectius deltes. El costat NW es troba delimitat per la serra de Collserola, pertanyent a la Serralada Litoral, i que té com punt dominant el Tibidabo; als seus peus trobem altres turons de menor rellevància com ara el turó de la Rovira, el turó de la Peira, el del Carmel i el del Putxet, entre d'altres. Finalment, la mar Mediterrània delimita la plana pel SE.

En aquesta plana quasi completament urbanitzada avui, es destaquen unes zones clarament diferenciades:

- a) El nucli antic, actual districte de Ciutat Vella, que restà emmurallat fins a mitjans del s. XIX. Proper a la mar, està dominat en el seu costat sud pel gran promontori de Montjuïc, que s'aixeca suaument sobre el pla i cau bruscament sobre la mar, facilitant així la defensa del litoral. En aquesta zona hi podem diferenciar tres àrees:
 - un nucli central, sobre l'anomenat *Mons Taber*. Fou sobre aquest petit puig calcari on es va establir la primigènia ciutat romana que més tard donaria lloc a l'actual Barcelona, la *Colonia Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino*.
 - al voltant d'aquest nucli central trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al s. XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Santa Maria del Mar, de Sant Pere i de la Mercè o dels Còdols. El sector que aquí ens afecta el situarem als voltants del que va ser la vilanova de Santa Maria de les Arenes (l'actual Santa Maria del Mar), lligada a

l'activitat comercial i portuària fins ben entrat els anys 70 del s. XX.

- els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, començaren a ser urbanitzats al llarg del segle XIII i quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat, que es bastí durant la segona meitat del s. XIV.
- b) Una sèrie de petits nuclis de poblament més densos, antics pobles forans creats a l'entorn de la ciutat, sense possibilitat d'aproximar-se a la Barcelona emmurallada per evidents raons estratègiques. No serà fins a darreries del s. XIX, una vegada enderrocades les muralles, que aniran essent annexionats a la ciutat; així, serà Sarrià la darrera de les vil·les incorporades a la ciutat, ja a principis del s. XX.
- c) Una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del s. XIX (l'Eixample del pla Cerdà), quan caigueren les muralles medievals que impedièn el creixement urbanístic de la ciutat. L'Eixample va representar la unió entre la Barcelona vella i els municipis del Pla (que, com ja hem dit, acabarien formant part de la ciutat a partir de la fi del segle).

D'aquesta manera, hem de situar els treballs que aquí ens ocupen al límit meridional de la Barcelona medieval, a la Ribera, el barri comercial i portuari de la ciutat per excel·lència. Fou el barri econòmicament més important de Barcelona, el més dinàmic i el més densament poblat, havent patit dos moments traumàtics al llarg de la seva història: la construcció de la Ciutadella després de la derrota del 1714, que va suposar la desaparició d'una bona part del nucli, i el tancament del mercat del Born l'any 1974, fins llavors mercat central de la ciutat, que va fer entrar la Ribera en un procés de degradació i abandonament del qual s'ha anat alliberant els darrers anys

3. Context històric i antecedents arqueològics

Context històric

Actualment el barri de la Ribera de Barcelona, comprèn el sector situat entre el passeig de Picasso (que el limita pel nord), l'avinguda del Marquès de l'Argenteria (que suposa el seu límit oriental), la via Laietana (el seu límit meridional), i el carrer dels Carders (el seu límit occidental, que el separa del barri de Santa Caterina). Com ja hem dit anteriorment, la fisonomia del barri ha canviat molt al llarg de la història, ja sigui de manera traumàtica o bé en virtut de les reformes urbanístiques realitzades des del s. XIX. El canvi més important per la Ribera el va suposar la construcció de la Ciutadella després de la derrota catalana del 1714, que va significar l'enderroc de milers de cases per tal de donar lloc la nova fortalesa i l'esplanada defensiva que aquesta necessitava, la qual començava on avui hi ha el carrer del Comerç. Igualment, l'obertura de la via Laietana i del carrer Princesa entre mitjans dels s. XIX i principis del s. XX, va fer desaparèixer carrers i places que fins llavors havien servit de frontera amb el veí barri de la Mercè, de Santa Caterina i de Sant Pere, com la plaça de Sant Sebastià, situada on avui trobem l'edifici de Correus i la plaça d'Antoni López.

A partir del s. XII es comença a urbanitzar la zona per donar lloc a l'anomenada vilanova de Santa Maria de les Arenes, al voltant de la petita església de Santa Maria situada molt aprop de la platja. Aquest procés d'ocupació del territori cal relacionar-lo amb el creixement poblacional propiciat per la bonança agrícola que es va viure entre els ss. X i XII, fenomen al qual més tard haurem d'afegir el creixement comercial dels segles posteriors. És un fenomen força ràpid que ens permet parlar, ja en el s. X, de Santa Maria com una de les vilesnoves que s'havien desenvolupat al voltant de l'antic nucli romà del Mons Taber, una vilanova amb una base econòmica centrada en l'activitat comercial i portuària, fruit de la seva proximitat al mar, ben diferenciada de les vilesnoves dels Arcs, de Sant Cugat o de Sant Pau, totes elles d'economia agrícola i ramadera.

Tot aquest territori pertanyia, en un principi, a la casa comtal de Barcelona, essent un sector insalubre, conformat per diferents aiguamolls propers a la línia de costa. Amb el temps, les diferents rieres i torrents que hi desembocaven foren dessecats o desviats, propiciant el sanejament de l'indret i iniciant-se una ocupació poblacional al voltant de l'església, en un principi sense cap mena de plantejament urbanístic. La cessió per part de Ramon Berenguer IV dels terrenys, coneguts com a Rodalia de Corbera, a diferents prohoms de la ciutat, com a pagament dels deutes que hi tenia després que l'ajudessin econòmicament durant la conquesta de Tortosa, va comportar la parcel·lació i l'origen dels carrers que, en bona part, contemplem actualment. El nou entramat urbanístic passarà a ser protegit per la muralla bastida durant la segona meitat del s. XIII, restant oberta la façana marítima fins el s. XVI, quan es construeix la muralla de mar (entre 1527 i 1562).

Entre els ss. XIII i XIV la Ribera creix de manera imparable, convertint-se en el principal motor econòmic de la ciutat; aquest dinamisme farà que es converteixi en una de les unitats administratives en que es va dividir la Barcelona Medieval, prenent el nom de *Quarter del Mar* o de *Santa Maria*, amb el centre neuràlgic al carrer de Montcada, on s'estableixen els rics comerciants. És ja el barri més poblat de la ciutat, concentrant la majoria de les activitats productives, portuàries i comercials, una bonança econòmica que permet als seus habitants finançar i construir, entre el 1329 i el 1382, una nova església dedicada a Santa Maria del Mar, també coneguda com la Catedral dels pescadors o del Mar.

La situació de crisi i l'estat de guerra civil existent durant el s. XV, així com la progressiva colmatació del port que afecta les activitats de la zona, produeixen un lleu descens poblacional que queda palès als fogatges realitzats durant el 1516; tot i així, la importància econòmica del barri perdurarà fins els inicis del s. XVIII. L'any 1714 marca l'inici de la seva decadència, quan, fruit de la derrota militar durant la Guerra de Successió, Felip V ordena enderrocar un miler de cases del quarter per tal de deixar el terreny lliure per la construcció d'una nova fortalesa que havia de servir per controlar la població de la ciutat. Pel mateix motiu, les autoritats borbòniques van fer desviar el Rec Comtal per l'actual

carrer del Rec, modificant un altre element del paisatge urbà que havia acompanyat la Ribera des dels seus orígens.

Al llarg del s. XIX i principis del s. XX, els processos de reforma urbanística, moltes vegades poc respectuoses amb el patrimoni de la ciutat, van anar fent variar molts aspectes del barri. Així van anar desapareixent els cementiris parroquials per convertir-se en places, es van començar a enderrocar les muralles a partir del 1854, es va obrir el carrer Princesa entre el 1851 i el 1853, i es va traçar la via Laietana, oberta entre el 1908 i el 1913. L'enderroc definitiu de la Ciutadella cap el 1868 i la seva conversió en el parc que avui porta el seu nom, va pal·liar lleugerament el trauma provocat el 1714, tot i que el barri ja no tornarà a ésser el mateix. Si bé la creació del mercat del Born l'any 1876 com a mercat de la ciutat va tornar a la Ribera de nou al panorama econòmic de Barcelona, això fou un miratge que va perdurar fins el 1974 quan les seves instal·lacions es traslladaren a la Zona Franca; a partir d'aquell moment tot el sector es va enfonsar en un procés d'abandonament i marginalitat del qual no es va recuperar fins els anys 90.

El Pla de Palau

L'anomenat Pla de Palau és una de les places principals del districte de Ciutat Vella; el seu nom té el seu origen en la presència, fins l'any 1875, de l'edifici que havia servit de residència al Lloctinent de Catalunya i, més tard, als monarques espanyols en la seves visites a Barcelona. Situada antigament davant la mateixa línia de costa, es va convertir en el punt comercial més important de la Barcelona medieval al ésser la porta d'entrada de totes les mercaderies i persones que accedien a la ciutat per via marítima, sobretot a partir del s. XVI amb la finalització de tot el recinte emmurallat, moment en que va esdevenir l'única entrada des de la costa, a través del Portal de Mar.

A principis del segle XIII l'indret era un arenal de platja amb una petita elevació coneguda com el Puig de les Falzies, davant del qual existia un petit port operatiu des del regnat de Jaume I (1213-1276) fins a les darreries del s. XIV; la presència del port va provocar l'establiment d'un mercat d'importadors i

revenedors que s'escapava del poder municipal, situació que promourà la compra dels terrenys per part dels consellers de la ciutat a mitjans del s. XIII. A partir de la segona meitat del segle XIV fins començaments del XV començaran a bastir-se els edificis més singulars i característics de vocació comercial i de representació del poder municipal que haurien de regular les activitats econòmiques des d'aquell moment:

- **Porxo de Forment:** aquestes instal·lacions foren construïdes l'any 1389 per allotjar les activitats de compravenda, que fins aquells moments es realitzaven a l'aire lliure i sense control per part del Consell de Cent
- **Hala de Draps:** aquesta construcció va substituir el Porxo de Forment a mitjans del s. XV, prenent funcions de dipòsit. A mitjans del s. XVII fou reformat per convertir-se en el palau del Lloctinent i, al desaparèixer aquest càrrec després de la promulgació del Decret de Nova Planta, va passar a ser el palau on sojornaven els monarques espanyols en les seves visites a Barcelona, com ja hem dit; aquesta funció és la que va acabar donant nom a la plaça on es situava. L'edifici va perviure fins l'any 1875, quan un incendi el va destruir i es va procedir al seu enderroc.
- **La Llotja:** aquest edifici fou construït per decret de Pere III el Cerimoniós davant la necessitat que els comerciants disposessin d'un recinte tancat on desenvolupar les seves activitats. En substitució d'una porxada anterior, el mestre d'obres Pere Arvei va bastir una gran sala de tres naus, separades per arcades de mig punt i sostingudes per quatre columnes; les obres es van desenvolupar entre el 1389 i el 1397, any en que l'estructura ja estava operativa i era coneguda com a Sala de Contractacions. A mitjans del s. XV s'hi va afegir un pis per allotjar el Consolat de Mar. Després d'un breu període com a caserna durant el s. XVIII i d'ésser emprada com a seu de l'Acadèmia de Belles Arts durant el s. XIX, fou recuperada per a les activitats econòmiques a l'allotjar la seu de la Borsa de Barcelona des del 1915 fins el 1995. Actualment és la seu de la Cambra de Comerç de Barcelona i de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

- **Casa del General o de la Botja:** es tractava d'un edifici construït durant el s. XV, al costat oriental de la Llotja, que es va fer servir com a duana per cobrar les taxes sobre les mercaderies que entraven a la ciutat per mar. Va perdurar en les seves funcions fins l'any 1740, essent enderrocada per les autoritats borbòniques per construir-hi unes casernes que mai es van acabar d'alçar. Provisionalment, la duana es va establir a l'Hala de Draps, fins la construcció de la Duana Nova entre els anys 1790 i 1792.
- **El Portal de Mar:** era un dels deu portals del segon recinte emmurallat de Barcelona, que obria la ciutat al sector marítim i al port, donant accés al Pla de Palau; va anar canviant lleugerament d'ubicació en funció de les reformes que s'anaren fent a la muralla. El primer fou obert l'any 1544 gairebé davant la Llotja, però ben aviat, l'any 1555 s'inicià la construcció d'un nou portal, a l'est de l'anterior, davant del Pla de Palau, sota la direcció dels obrers de la ciutat Joan Puig de Pons i Antic Salvany. La darrera reforma tingué lloc a partir de l'any 1822, enderrocant-se el portal anterior i construint-se un nou accés d'estil neoclàssic el 1837, que va perdurar fins l'any 1859. A l'espai que ocupava avui trobem la Facultat de Nàutica de la Universitat Politècnica de Catalunya.

El Pla de Palau va perviure com l'enclavament principal de les transaccions econòmiques fins ben entrat el s. XIX malgrat els canvis polítics que es van anar donant a Catalunya. Bona mostra d'això és l'obertura d'una segona porta a l'estructura del Portal de Mar l'any 1715, destinant-se una a la sortida i l'altra per a l'entrada a la ciutat, evitant les aglomeracions provocades pels tràfics de persones i mercaderies.

L'enderroc de les muralles, la construcció del nou port i l'expansió de la ciutat mitjançant el projecte d'Eixample, van suposar també el trasllat de les activitats econòmiques fora del Pla de Palau, tot i que encara va mantenir un cert paper comercial i administratiu al mantenir la seu de la Borsa de Barcelona a l'edifici de la Llotja fins el 1995, i la seu del Delegat del Govern Central a la Duana

Nova fins l'any 2008, quan fou traslladada al Palau Ramon Muntaner, a l'Eixample, pels problemes estructurals de l'edifici.

Intervencions anteriors

Han estat nombroses les intervencions arqueològiques dutes a terme a la Ribera, sobretot a partir dels anys 90, quan s'inicia un procés de reforma i dignificació del barri. La més destacable, sense cap mena de dubte, és la gran excavació realitzada al subsòl de l'antic mercat del Born a partir de l'any 2002 (ARTIGUES i FERNÁNDEZ, 2002), la qual va permetre documentar, en un excel·lent estat de conservació, tota la xarxa urbanística existent en aquesta zona des de períodes medievals fins la definitiva destrucció per les tropes borbòniques, incloent l'antic traçat del Rec Comtal, així com les diferents reformes estructurals que s'hi van anar fent entre els ss. XIV i XVII. Similars a aquestes restes, són les documentades al solar existent entre els núms. 24-38 del passeig de Picasso l'any 2004, i les que sorgiren arran de diferents cales realitzades entre el carrer de Comerç i l'avinguda del marquès de l'Argenteria l'any 2001, tot i que en un estat de conservació menys destacable.

En referència a les intervencions realitzades al voltant del Pla de Palau amb resultats positius, segons la Carta Arqueològica de Barcelona podem citar:

-Els diferents sondejos realitzats a l'interior de la Llotja¹, durant el procés de rehabilitació de la sala de Contractacions l'any 2000, sota direcció de L. Suau; G. Caballé i S. Abad, que van permetre comprovar els elements estructurals de fonamentació de l'edifici. Aquestes dades es van veure confirmades per una nova intervenció a l'interior de la Llotja l'any 2005².

-L'any 2001 es tornen a realitzar diferents sondejos distribuïts sobre tota la superfície del Pla de Palau, davant la intencionalitat de construir-hi un

¹ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/467>

² <http://cartaarqueologica.bcn.cat/3313>

parquing soterrat. La intervenció³, dirigida per F. Antequera, va permetre documentar diferents restes datables entre els ss. XV i XVIII que va fer desestimar el projecte constructiu.

- Una rasa realitzada a la cantonada del Pla amb el carrer General Castaños l'any 2003 sota direcció de T. Gilisbars, permet documentar el possible mur intern de la Muralla de Mar⁴.

- L'excavació en extensió del solar delimitat pel Pla de Palau, el carrer de la Marquesa i l'Estació de França⁵, va permetre, l'any 2006 i sota direcció de M. Soberón, la documentació de les estructures del port del s. XV juntament amb dos derelictes, i part del baluard de Migdia, construït al s. XVI.

- L'any 2011, arran del projecte d'ampliació del vestíbul de l'estació de Barceloneta, de la línia 4 del metro, dues rases realitzades sota control de M. Soberón⁶, evidencien l'existència un tram de la Muralla de Mar i part d'un pont d'accés a la ciutat pel portal homònim.

³ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/626>

⁴ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/246>

⁵ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/645>

⁶ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/3468>

4. Motius i objectius de la intervenció

Tal i com ja hem indicat en els apartats anteriors, els treballs arqueològics duts a terme han estat propiciats per la necessitat de l'empresa FECSA-ENDESA de realitzar una rasa que permetin la instal·lació d'una nova línia de baixa tensió. El fet de que la zona afectada estigui situada en un indret d'interès arqueològic i alt valor històric, com hem vingut explicant en l'apartat 3, ha donat peu a que es considerés la presència d'un control arqueològic preventiu en vistes a la possible aparició de restes i d'estructures, seguint el procediment establert per la llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, i el Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Podem resumir l'interès històric i arqueològic de la zona on s'han de dur a terme els treballs en diferents aspectes entre els quals destaca el fet d'haver estat des del s. XIV fins ben entrat el s. XIX el principal eix econòmic de la ciutat de Barcelona, com vénen a demostrar els diferents edificis oficials que envolten l'indret. L'existència de la muralla i el Portal de Mar a pocs metres, evidenciada per intervencions anteriors, és un altre dels aspectes destacables.

Aquests motius creiem que justifiquen per si sols la importància de dur a terme els citats treballs arqueològics a la zona per tal de localitzar i documentar les possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, procurant obtenir la màxima informació de l'àrea i així complementar els estudis realitzats fins el moment.

5. Mètode de treball

Tal i com el Servei d'Arqueologia de Barcelona especifica en el corresponent Projecte d'Intervenció Arqueològica, en aquesta intervenció arqueològica s'ha utilitzat el mètode de registre ideat per E. C. Harris.

Es tracta d'una metodologia sistemàtica que consisteix a registrar objectivament els estrats que s'exhumen, amb l'objectiu d'entendre'n la formació, delimitació, estructuració i ordre de deposició. Per a fer-ho, es numera els estrats sota el nom d'"unitat estratigràfica" (UE), que els individualitza els uns dels altres. Cada UE es registra en una fitxa on s'indiquen les dades que permeten la seva correcta identificació i descripció (ubicació en el jaciment, característiques físiques, situació en les plantes i seccions i posició física respecte a la resta d'UE del jaciment amb les quals es relaciona).

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic: planimetria d'una banda i fotografia de l'altra. La planimetria es concreta en plantes i seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i una de sincrònica de les troballes realitzades. Pel que fa al material fotogràfic, és imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

6. Descripció dels treballs realitzats

Els treballs als quals fa referència la present memòria s'inicien el dia 5 d'agost de 2013. Tal i com indicava el projecte d'obra entregat al Servei d'Arqueologia de Barcelona, la intervenció suposava l'obertura d'una rasa de 150 m de llargada, 0,60 d'amplada i uns 0,80 m de fondària, que transcorre pel carrer de la Reina Cristina i el Pla de Palau, de Barcelona, per tal d'instal·lar una nova línia elèctrica de baixa tensió.

Per la realització de la rasa, s'ha procedit a desmantellar el paviment existent (UE 1001), format per lloses de formigó, asfalt o bé ciment segons la zona així com la seva preparació (UE 1002), mitjançant martell pneumàtic, per tal d'extreure el sediment sobrant amb una màquina tipus *bob-cat* fins assolir la fondària desitjada. Per sota del paviment només s'ha pogut documentar un estrat format per sauló barrejat amb argila i alguna resta de material constructiu (UE 1003), que cobria els diferents serveis instal·lats amb anterioritat. En cap moment s'ha observat cap resta arqueològica o cap indicatiu que fes pensar en la seva existència.

Així doncs, havent-se realitzat tota la infraestructura necessària per la instal·lació de les noves connexions, es van donar per acabats els presents treballs el dia 23 d'agost de 2013.

7. Conclusions

El resultat de la intervenció al Pla de Palau, 20-21-Carrer de la Reina Cristina, 8-14, constata la inexistència de restes arqueològiques rellevants a la zona afectada, podent-se parlar de resultats negatius. L'estratigrafia que s'ha pogut documentar ha consistit en una seqüència contemporània formada per una capa de lloses que conformen el paviment del carrer, cobrint una capa de preparació de formigó. Per sota d'aquesta capa de formigó ha aparegut sauló barrejat amb argiles i material constructiu, que cobria serveis moderns (aigua, gas, electricitat).

L'escassa profunditat de les rases realitzades (amb un màxim de 80cm.), ha impedit documentar les cotes inferiors, per la qual cosa no es pot descartar que hi hagi restes arqueològiques per sota d'aquestes, tenint en compte els antecedents de la zona en qüestió.

8. Bibliografia

- **AAVV.-** *Història de Barcelona*, vol. 2, 3, 4, 5. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1992.
- **ARTIGUES CONESA, P. LI.; FERNÁNDEZ ESPINOSA, A.-** *Memòria de la intervenció arqueològica a l'Antic Mercat del Born de Barcelona*. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, 2002. Inèdit.
- **ALBERCH i FUGUERAS et alii.-** "Ciutat Vella i Eixample" a *Els Barris de Barcelona*, Vol I, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1999.
- **ANTEQUERA DEVESA, F.-** *Memòria de la intervenció arqueològica realitzada al Pla de Palau-Passeig d'Isabel II*. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, 2002.
- Cartaarqueologica.bcn.cat

ANEXES

- **Fitxes estratigràfiques**
- **Documentació fotogràfica**
- **Planimetria**

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA				U.E.: 1001	
Sector: 100		Fase:		Cronologia: s. XX-XXI	
DEFINICIÓ		PAVIMENT			
DESCRIPCIÓ		Paviment actual del carrer, format per rajoles de formigó de 20 cm per 20 cm			
MATERIAL DIRECTOR					
SEQÜÈNCIA FÍSICA		Igual a		Equivalent a	
		Rebleix a		Reblert per	
		Cobreix a	102	Cobert per	
		Talla a		Tallat per	
		Es recolza a		Se li recolza	
		S'entrega a		Se li entrega	

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA				U.E.:	
Sector: 100		Fase:		Cronologia: s. XX-XXI	
DEFINICIÓ		Preparació de paviment			
DESCRIPCIÓ		Preparació del paviment UE 101, formada per una capa de formigó d'uns 20 cm de potència.			
MATERIAL DIRECTOR					
SEQÜÈNCIA FÍSICA	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a	103	Reblert per		
	Cobreix a		Cobert per	101	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA				U.E.: 103	
Sector: 100		Fase:		Cronologia: s. XX-XXI	
DEFINICIÓ		ESTRAT			
DESCRIPCIÓ		Estrat format per argila i sauló, amb restes de material constructiu contemporani.			
MATERIAL DIRECTOR					
SEQÜÈNCIA FÍSICA		Igual a		Equivalent a	
		Rebleix a		Reblert per	
		Cobreix a		Cobert per	103
		Talla a		Tallat per	
		Es recolza a		Se li recolza	
		S'entrega a		Se li entrega	

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Fotografia núm. 1 vista de la rasa 1000

Fotografia núm. 2 vista de la rasa 1000

Fotografia núm. 3 vista de la rasa 1000

Fotografia núm. 4 vista de la rasa 1000

Fotografia núm. 5: vista de la rasa 1000

Fotografia núm. 6: vista de la rasa 1000

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

